

УДК 398:7.074(477.86-11)

I. Волошинський:930.25

DOI <https://doi.org/10.15407/nz2019.05.1094>

НАУКОВИЙ ВНЕСОК ІВАНА ВОЛОШИНСЬКОГО В УКРАЇНСЬКУ ФОЛЬКЛОРИСТИКУ

Ганна СОКІЛ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8352-2124>

доктор філологічних наук, професор,
Львівський національний університет ім. Івана Франка,
кафедра української фольклористики,
вул. Університетська, 1, 79000, м. Львів, Україна
e-mail: gan.sokil@gmail.com

У статті проаналізовані фольклорні жанри у записах Івана Волошинського. У науковий обіг уведено не лише опубліковані, а й архівні матеріали. Мета дослідження — представити та проаналізувати фольклористичну діяльність і наукову спадщину дослідника Покуття Івана Волошинського. Об'єкт вивчення — уснопоетичні матеріали у записах фольклориста, опубліковані й рукописні, що перебувають в архівних фондах Наукового товариства ім. Шевченка в Києві. Предмет дослідження — постать Іван Волошинського в контексті історико-фольклористичного процесу, принципи та концепції його наукової роботи, жанрова специфіка народнопоетичних творів, тематично-мотиваційний фонд, окремі елементи поезитики. Географія дослідження — населені пункти Городенківського повіту на Станіславщині (тепер Городенківського району Івано-Франківської області). Хронологічні межі охоплюють кінець ХІХ — початок ХХ століття, час, пов'язаний з активною народознавчою роботою Етнографічної комісії НТШ у Галичині. Більшість матеріалів фольклорист записав у родинному селі Далешів, а також у с. Колінки, Чернилиці, Рипужинці та частково в інших регіонах (Буковина, Поділля).

У висновках зазначено, що усна народна словесність із Покуття, яку зафіксував І. Волошинський, поповнила й збагатила видання НТШ цікавими варіантами творів різних фольклорних жанрів зі своєрідними образами та поезитикою. Більшість із них має загальноукраїнську основу зі збереженням самобутніх локальних особливостей. Тому постать І. Волошинського гідна уваги фольклористів і заслуговує на подальше дослідження його збирацького доробку.

Ключові слова: Покуття, фольклор, жанри, тематика, образи, мотиви, фіксації, архіви.

Hanna SOKIL

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8352-2124>,

doctor of philological sciences, professor,

Ivan Franko National University of Lviv,

1, Universytetska Street, 79000, Lviv, Ukraine

e-mail: gan.sokil@gmail.com

SCIENTIFIC CONTRIBUTION OF IVAN VOLOSHINSKY TO UKRAINIAN FOLKLORE STUDIES

The article explores the folk genres, which Ivan Voloshynsky recorded in the region of Pokuttia. The archival materials are introduced into a scientific range. The purpose of the study is to present and analyze the folklore activities and scientific heritage of the researcher Pokuttia Ivan Voloshynsky. The object of the study is oral poetic materials in the records of folklorists, publications and manuscripts, which are in the archives of the Scientific Society named after Shevchenko in Kyiv. The subject of study is the figure of Ivan Voloshynsky in the context of the historical and folklore process, principles and concepts of his scientific work, genre specificity of folk poetry works, thematic-motivational fund, individual elements of poetics. Geography of the study — settlements of Horodenkivsky district in Stanislavivschyna (now Horodenkivsky district of Ivano-Frankivsk region). Chronological boundaries cover the end of the nineteenth and early twentieth centuries, a time associated with the active ethnographic work of the Ethnographic Commission of the Scientific Society named after Shevchenko in Galicia. The folklorist recorded most of the material in his family village Daleshiv as well as in Kolinky village, Chernylitsy, Ripuzhynitsy and partly in other regions (Bukovyna, Podillya).

The genre of diversity is represented by ritual folklore (songs «on Malanka», haivky, wedding songs, funeral rites and etc.), samples of non-ritual lyrics (family songs, kolomyiki), folk prose (fairy tales, legends, demonological narratives). In addition to oral poetical materials, Ivan Voloshynsky was also interested in exhibits from Pokuttia for completion of the Museum of the Scientific Society named after Shevchenko in Lviv, bought them from the inhabitants of the region and sent to the secretary of the Ethnographic Commission, Volodymyr Hnatyuk.

The findings have shown that Pokuttia folklore recorded by I. Voloshynsky enriched the editions of the Shevchenko Sholarly Society with interesting and bright variants of various folk poetic genres. Most of them have nationwide basis preserving some lokal features. Thus, the personality of I. Voloshynsky deserves further studies.

Keywords: region Pocuttia, folklore, genres, themes, images, motives, fixations, archives.

Вступ. Відродження української держави сприяло висвітленню багатьох наукових проблем, які раніше були заборонені. Особливо це стосується персоналій, що перебували довгий час під знаком табу, хоча й зробили чимало для розвитку української науки. Зокрема наприкінці ХІХ — на початку ХХ ст. під егідою Наукового товариства ім. Шевченка активно включилася ціла когорта свідомих громадян, серед яких було чимало священнослужителів, до збору етнографічних матеріалів, записування фольклору, оскільки пріоритетним стало розуміння духовних народних цінностей як важливого чинника у дослідженні української культури. Серед цієї когорти свідомих громадян — Іван Волошинський.

Мета нашого дослідження — представити та проаналізувати фольклористичну діяльність і наукову спадщину дослідника Покуття Івана Волошинського. *Об'єкт* вивчення — уснопоетичні матеріали у записах фольклориста, опубліковані й рукописні, що перебувають в архівних фондах Наукового товариства ім. Шевченка в Києві. *Предмет* дослідження — постать Іван Волошинського в контексті історико-фольклористичного процесу, принципи та концепції його наукової роботи, жанрова специфіка народнопоетичних творів, тематично-мотиваційний фонд, окремі елементи поетики.

Жанрове розмаїття представлено обрядовим фольклором (пісні «на Маланку», гаївки, весільні пісні, похоронні обряди та голосіння), зразками необрядової лірики (родинно-побутові пісні, коломийки), народної прози (казки, легенди й перекази, демонологічні оповідання).

Основна частина. Іван Волошинський — священник, фольклорист, належить до когорти народознавців, які вивчали етнографічний регіон Покуття, і виявився одним з найактивніших збирачів усної словесності цього терену. Він уродженець села Далешів Городенківського повіту на Станіславщині (тепер Городенківського району Івано-Франківської області) [1, с. 128]. Збирав фольклорно-етнографічні матеріали переважно в рідному селі. У його науковому доробку налічуються тисячі одиниць фольклорних записів різних жанрів пісенного та прозового фольклору.

До наукової спадщини Івана Волошинського звертаються дослідники, оперуючи здебільшого опублікованими текстами. Рукописні матеріали до сьогодні

залишаються в архівах, а позатим вони мають велику наукову цінність як з огляду жанрової, так і змістової приналежності.

Особливим багатством сюжетів, тематично-мотиваційним фондом відзначається народна проза. Він звертався до жанру демонологічних оповідань і надсилав їх до Львова В. Гнатюкові, які той опублікував у спеціальному випуску «Етнографічного збірника». Якщо врахувати те, що загальна кількість фольклорних одиниць, долучених до «Знадоб до української демонології», становить 1175 текстів, то 449 з них зафіксував І. Волошинський, а це більше третини всього збірника. Майже про кожну демонічну істоту (а їх представлено у збірнику понад 50) у нього налічується по кільканадцять варіантів. З погляду сучасної фольклористики це: 1) персонажі природи (чорт, водяник, лісовик, блуд, страх); 2) господарські персонажі (домовик, пасічник та ін.); 3) покутники (мерці, опирі, вовкулаки, страдчата, потопельники); 4) персонажі, наділені надприродними силами (відьма, знахарі, чарівники). Для прикладу кілька назв із записів І. Волошинського — про чортів: «Чорт витягнений зі студні», «Чорт влазить комином», «Чорт везе повитуху на кони до жінки», «Пасічник у Михальчу»; про страхи: «Голий страх у коноплях», «Білий страх на деревах», «Чорний страх перед волами», «Страх — переміткою», «Страх — когутом»; про покутників: «Скупар спокутує по смерті», «Покутниця в Колінках», «Гуцул плине сидячи», «Потопельники в Дністрі в Далешеві»; про опирів: «Як пізнати опира», «Хлопчик-опир збирає росу на поли», «Підкова в дійниці», «Опир у Серафинцях» [2, с. 2—4, 7, 8, 45, 46, 54—56, 64, 65, 67, 76—77, 86—87, 93, 102]. Треба підкреслити добротність його записів: дотримання акцентуації, подання різних коментарів, ремарок оповідачів, що надає фольклорним текстам наукової вартості. До того ж, такі матеріали, як слушно наголосив В. Гнатюк, мають велику цінність, бо в них «міститься багато елементів, властивих нашому народові, а не перебраних із загальнолюдської скарбниці фольклорної, як се є приміром із казками» [3, с. 2].

У листі від 13 квітня 1914 року І. Волошинський писав з Далешева до В. Гнатюка, що посилає йому 14 байок, 72 загадки та 350 приповідок і має намір записувати ліки та вірування [4, с. 276]. Ті байки ввійшли до збірника в упорядкуванні В. Гнатюка, а

місцезнаходження загадок та приповідок поки що не встановлено, принаймні, їх не виявлено у рукописних фондах Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології (надалі ІМФЕ) ім. М. Рильського в Києві.

Близько півтори сотні записів казок про звірів з доробку І. Волошинського опубліковано в «Етнографічному збірнику» (тт. 37—38). Він і тут лідирує серед інших збирачів (приміром, П. Тарасевському та А. Оніщукові належить по 98 текстів, представлених у збірнику, В. Гнатюкові — 46, О. Дерев'янкові — 15). Цікаво, що у казках з Далешева йдеться не лише про таких диких звірів, як вовк («Вовк на ловах» — СУС [5] 122 С; «Музика в бочці і вовк»), лис («Як лис розводив курята» — СУС 129*, «Лисяча сварка», «Як лис розсудив ворону з сорокою» — СУС 58***), ведмідь («Весіле медведя з лисицею», «Як медвідь з'їв чоловіка»), заєць («Заяцєве весіле» — СУС 70 В*, «Заяць і збанок» — СУС 68В = АА*64), а й про екзотичних звірів, наприклад, мавпа («Змудрована мавпа» — СУС 186*), лев («Як лев товаришував з вовком») [6, с. 3, 23, 61, 69, 77, 97, 132, 164, 170, 196, 203]. До того ж, І. Волошинський зафіксував казки з сюжетним типом «Тигр», що представлені у збірнику лише двома текстами («Тигр хоче з'їсти чоловіка», «Як тигр судював на вірловім весілю») [6, с. 32—33] та єдиним у збірнику народним твором про слона («Слонь і дівчата») [6, с. 206], сюжети яких зовсім не виявлено в інших записувачів фольклору, немає відповідників і в порівняльному покажчику сюжетів.

Оригінальні варіанти з сюжетним типом «Дикі птиці», де головними героями виступають орел, яструб, крук, ворона, горобець, «бузько», шпак і зозуля. Розділ «Домашні птиці» охоплює записи І. Волошинського «Курка дорадниця», «Когут і курка» — СУС 233Д**, «Чим скінчилася сварка курки з качкою», «Когут і пес», «Півпівника», «Голуб судює» [6, с. 427—428, 435, 448, 451]. Таке сюжетнее розмаїття казок про звірів підкреслює багатство українського репертуару в контексті східнослов'янської усної словесності та інших європейських етносів.

Упродовж 1910—1913 років у Далешеві І. Волошинський записав весільний обряд, що згодом був опублікований у «Матеріалах до української етнології» [7, с. 2—34].

Окрім загальнопоширених, він зафіксував локальні етапи весільної драми: «протокол» («віпитується ксьондз молодих»), «слово» (домовленість обох сторін про дарунки), «корогід» (обхід обори тричі з виконанням соромітьчих пісень), «дружини» (викуп калача у дружки).

Пісенний супровід склав близько 60 текстів: коровайні пісні, при «шитті вінка», «на викуп деревця», сироті і т. д. Мотиви прославлення роду молоді звучать у пісні «до дарування»:

*Ой у поли овес рісний,
Молодої ввес рід красний.
Молода го прикрасила,
Усі цноти доносила [7, с. 25].*

Збереглися у піснях згадки про одну з давніх ритуальних страв українців — киселицю, яка вже по суті вийшла зараз із ужитку:

*Ой були ми на пропою,
Там їли ми бараболо;
Та й гречену паланицю,
А вівсену кіселицу [7, с. 30].*

Зауважимо, що киселицю, або джур українці знали і вживали як вівсяну страву (поляки готували її з жита). Вивчаючи побут українців, О. Кольберг зафіксував на Покутті: «Dżur robi si z owsa — żur owsany». У «Словнику української мови» Б. Грінченка зазначено, що цю страву готують з непросіяної вівсяної муки, розводячи водою, і ставлять на ніч, щоб викисла, відтак варять і їдять з конопляною олією. Киселиця вважалася здоровою їжею, інколи її навіть не варили, а пили сирогою замість води. Найчастіше варили у піст. Слово це збереглося в Україні в піснях, приказках, обрядах. Вівсяний кисіль, або киселиця був поширений по всій Україні, а найбільш популярний на Бойківщині, Лемківщині, менш — на Гуцульщині. Згадка у весільних піснях, як засвідчують записи І. Волошинського, підтверджує побутування такої страви й на Покутті.

За публікацією І. Волошинського можна простежити аналогії деяких весільних елементів з різдвяно-новорічними, зокрема «плес» молодого з шапкою перед молодістю, «плес» боярина, дружби перед дружкою:

*Ой плешу, плешу,
Знаю до кого,
Даст мині дружба
Півчервоного [7, с. 24].*

Відродно, що весільні обряди з Далешева у записах І. Волошинського стали об'єктом вивчення молоді дослідниці Лілії Триняк, які вона детально розглянула у контексті інших публікацій (М. Колцуняка, В. Равлюка, О. Голубовичевої) з Покуття [8, с. 24—28].

У Далешеві на прохання В. Гнатюка І. Волошинський записав у 1911—1913 роках похоронні обряди та голосіння [9, с. 194—213]. Серед них — голосіння: 1) матері за дитиною; 2) матері за донькою; 3) матері за сином; 4) жінки за чоловіком; 5) доньки за татом; 6) доньки за мамою; 7) сестри за братом; 8) сестри за сестрою. В них простежуються давні мотиви заклику до зустрічі з рідною людиною («Дитино моя, дитино, коли ти до мене прийдеш, де я тебе уздрю, де я сі с тобов здибаю», «Дитино моя, дитино, вітки я тебе буду візирати, ци з гори, ци з долини?») [9, с. 204, 208]. Звертання до покійника з метою зустрітись належать до архаїчних уявлень, коли людина вірила, що родичі не помирають, а переходять лише в інший вимір буття, і була переконаною про обов'язкову зустріч з ними.

Збереглися натяки на давні уявлення смерті як весілля: «Братчику мій, явірчику мій молоденький, нащо твоє весіле таке сумне? Де твоя кнігиня?» [9, с. 212]. Ототожнення брата з явором у голосінні вказує на молодий вік хлопця, а риторичне запитання «Де твоя кнігиня?», як і оксюморон «весіле сумне» підкреслюють порушення гармонії в людському житті (коли відходять молоді, не встигнувши навіть одружитися), водночас прямо називаючи цей трагічний ритуал не похороном, а весіллям.

Як відомо, людина має пройти основні три етапи в житті: народження, весілля, смерть. Тому, якщо відходили в засвіти молоді, похоронні обряди нагадували весільні (похорон — весілля). Весілля було символом переходу молодих людей у статус одружених; у похоронній обрядовості існували відмінності у похованні одружених та неодружених. Вважалося, хто помирає неодруженим, йому нема місця на «тому світі», саме тому на похороні неодружених використовували весільну атрибутику: квітки, вінок, хустки. Традиційні уявлення про невиправданість смерті в молодому віці відбивають також архаїчне розуміння непрожитого віку й визначають особливий характер поховання незаміжніх, що реалізовується передусім

в особливому характері вбирання, становлячи один з найяскравіших формальних моментів обряду.

В іншому зразку (мати голосить за дитиною) згадується обряд щедрування: «Боже ж мій, Боже, Вже нема кому на вікні щедрувати і дивитисі надвір» [9, с. 203]. Подібні мотиви голосінь підкреслюють важливу роль та участь дітей у календарно-обрядових ритуалах, особливо в Різдвяний період, крім того йдеться про тісний взаємозв'язок родинних і календарних обрядів і пісень.

Варто зазначити що деякі пісні з архівних фондів І. Волошинського уже в радянські часи долучені до серії видань «Українська народна творчість». Тут опубліковано баладу з сюжетним типом «Збування нелюба ціною життя» — солдат-нелюб («австріяцький уланець») убиває дівчину через те, що вона його не кохає («Ой під лісом, під гайом») [10, с. 135]. З родинно-побутових балад надрукована одна про жовніра, що заблудився в гаю, з якого виводить його мати-зозуля («Ой кілька я світа сходив») [11, с. 386]. Чотири рекрутські пісні з Далешева, зафіксовані у 1908—1909 роках, увійшли до збірника «Рекрутські та солдатські пісні». В одній із них йдеться про запобігання втечі новобранців, що передано у формі листа цісаря. Як відповідь звучать слова «вібранчиків»: «Ой чо' би ми, цісарюку, Від тебе тікали. Прийшла картка з Коломиї, Щоби нас забрали» («Вітер віє, шевеліє») [12, с. 118]. Інша — роздуми вояків про важку солдатську службу, коли прийдеться погинути, «як тютюну в льюльці» («Ой парубки, як парубки»). Антитеза «вдома — у війську», на якій побудована пісня «То би-с зо мнов, дівчиночко, дуже добре жила», яскравіше підсилює важке перебування на службі в цісаря. Пригоди на війні в Італії («Наталії») розкрито в народному творі «Ой нас браті три однакі» [12, с. 319—320, 335, 445].

Чимала частина зібраного уснопоетичного матеріалу залишилася неопублікованою. У наукових архівних фондах рукописів та фонозаписів ІМФЕ ім. М. Рильського в Києві зберігається близько двох десятків зошитів із його записами. Скажімо, у фонді 28—3 містяться народні пісні, фіксовані впродовж 1893—1909 років. Усі вони акуратно переписані в шістьох зошитах. Загальна їх кількість становить понад 1000 зразків (у зошиті № 1 — 178 одиниць, № 2 — 207, № 3 — 128, № 4 — 176, № 5 — 131,

№ 6 — 207) [13]. Значне місце займають коломийки та родинно-побутові пісні, гаївки. Серед останніх — «Білоданчик», «Льон», «Обручка-гаївка», «Мости», «Жук», «Коструб», «Чорнушка». Усі супроводжуються короткими описами їх проведення, датовані 1909 роком і, мабуть, призначалися до Гнатюкового збірника «Гаївки» (1909), однак жодна з них не увійшла до цього видання.

А між ними є цікаві гаївки, що вирізняються своєрідними деталями, образами, як, наприклад, обручка — гаївка:

*Я обручку покічу, покічу,
Свою милу вікличу, вікличу.
Ми обручку озьмемо, озьмемо,
Твою милу не дамо, не дамо [14, арк. 29].*

Викликання милої за допомогою качання обручки — символічний знак-подарунок жениха для нареченої, який сигналізує про його бажання створити нову сім'ю. Далі йде натяк про «торги» за їхню милу. Подібного тексту нема у збірці В. Гнатюка, як і не трапляється образ весняної рослини — «шалати» (салата), виявлений в архівних матеріалах І. Волошинського, і підкреслює цінність дівчат:

*Вон хлопці, вон,
На долині шалата,
Роди, Боже, дівчата [14, арк. 28 (звор.).]*

Вегетативний код застосовується не просто для номінації рослини, а вказує на матримоніальну функцію дівчат, які беруть участь у гаївковій традиції, важливу їхню роль у збереженні та трансмісії обрядових пісень, зокрема весняного циклу.

Зимовий цикл у записах І. Волошинського становлять новорічні пісні «на Маланку», зафіксовані у Підвербцях та в Гарасимові Городенківського повіту. В них зображена «чесна красна Маланка» та «ченчик — васильчик», якого «будем зривати, дівкам — паннам дарувати, за косу — росу затикати» [14, арк. 25].

У Підвербцях І. Волошинський зафіксував і весільні пісні, серед яких особливо вирізняються поетичністю ті, що виконували на вінкоплетинах:

*Вчера була неділенька,
Нині понеділок,
Збирай, ненько, косарики,
Най косе барвінок.
Збирай, ненько, косарики,
Самі молодчики,*

*Щоби вони вікосили
Всі три городчики.
Щоби всі три вікосили,
Лиш оден лишили,
Аби міні молоденькі
Віночок ушили [14, арк. 3].*

Пісенна формула «ушити віночок» означає «сплітати віночок» наречених. Народний твір у запису І. Волошинського зберіг інформацію про те, що кожна дівчина в Україні вирощувала й доглядала барвінок до свого заміжжя. За традицією, весільні вінки виплітали саме з барвінку, який ріс на подвір'ї майже кожної господині. До слова, не в усіх європейських етносів ця рослина символізувала шлюб і належала до весільних атрибутів.

Ще чотири зошити з фольклорними матеріалами (пісні і проза), які зібрав І. Волошинський упродовж 1912—1913 років, знаходяться у тому ж фонді [15; 16; 17]. В іншому [18; 19; 20; 21; 22] зберігається низка записів народної прози: легенд («Осифатова долина», «Бог пускає грішників з неба на землю», «Сотворення світа», «Легенда про створення місяця», казок («Про трьох синів та чорта мельника», «Зла жінка та дев'ять чортів» [18, арк. 6—12, 4—5, 6—12, 30, 2—7, 8].

Фольклорні твори з фондів І. Волошинського містять цікаві штрихи до відомих сюжетів. Скажімо, із легенди про виникнення місяця дізнаємося, з якою метою він створений: «аби си вночі риба веселила, та й аби пасла, вона вночі пасе так, гий худоба» [18, арк. 30]. З іншого тексту постає вагоме значення календарних обходів для українців: «Не ридай, нечистий дүху, тогді тебе впусти, коли лішишьи за писанка́ми ходіти парупкі, коли люди лішут з вечёрами ходіти на Сьвітій вечір та й коли лішьи кольидникьї кольидувати на Різдовó; тогді тебе пүстьи, а йик не лішут, то у вік вічний у ланца́х бүдеш» [18, арк. 39]. Такі фіксації дуже цінні, вони засвідчують, наскільки важливі для народу звичаї та обряди: ходіння з писанками на Великдень, колядування на Свят-вечір та ін. Наші предки виконували відповідні обряди до кожного свята упродовж року, поєднуючи їх з піснями, танцями різними іграми. І це не лише вносило різнобарв'я у життя людини, а й підтримувало гармонію народного буття. Порушення цієї гармонії, за легендою, може призвести до катастрофи. Знання таких «канонів», закріплених в усній

словесності, на наш погляд, є надважливими, особливо в час глобалізаційних процесів, коли треба відстоювати свою ідентичність. А фольклор, як і мова, — надзвичайно потужний національний потенціал.

Записи І. Волошинського доповнюють відомі вже у фольклористиці сюжети новими деталями про кінець світу та Божий суд. За версією, зафіксованою в Розтоках, наприкінці світу врятується лише той, хто «*на сім світі говів Пилипівку та й в пийитниціу по́стив пе́ред Різдво́м, то мі та пийитничька віпро́шує ду́шу та й Ма́тер Божа вікьга́є повісмом ту ду́шу с пе́кла до ца́рства в не́бо*» [18, арк. 32]. Згідно з християнськими віруваннями, у великі релігійні свята Пречиста завершує вимолювати грішні душі з пекла. З цього приводу в українців був здавна відомий і популярний апокриф, в якому йдеться про те, що Мати Божа, переглянувши разом з арх. Михаїлом муки грішників у пеклі, за допомогою молитов ангелів і святих вимолує у Христа щорічний спочинок душам [24, с. 246]. За народними віруваннями, саме тому різдвяний хліб (корочун) обв'язують повісмом, його (повісмо) господня виносить колядникам як винагороду за величальні пісні. Записи І. Волошинського яскраво підтверджують давні вірування наших предків.

Географія фольклористичної роботи І. Волошинського, як уже було зазначено, головним чином обмежується Покуттям. Більшість фіксацій зроблено у Далешеві Городенківського повіту. З цього ж краю зазначені ще такі села, як Колінки, Чернилиці, Рипужинці та з Буковини села Розтоки, Білка, Погорілівці, подекуди фігурує місто Бережани Бучацького повіту на Тернопільщині. Серед рукописів І. Волошинського трапляються народні пісні у записах Ольги та Теофілі Волошинських, імена яких ретельно збережені в паспортизації.

Архівні матеріали, особливо прозові жанри, відзначаються дотриманням діалекту, акцентуації. До деяких текстів подано паралелі, як-от: «Пор.: Е[тнографічний збірник], VI, 350; XIV, 10 і 55» (арк. 4) і т. д. Помітки у рукописах розкривають методiku збирацької роботи І. Волошинського. Зокрема, він зауважив, що всі байки записував «під диктат», а коли ж з якоїсь причини не вдавалося, то фіксував лише мотиви, всякі звороти та слова оповідача, а пізніше «*старав-єм ся байку написати так, як він оповідав, — думаючи, що ліпше записа-*

ти хоть мотив, як нічо — се однак при кожній байці зазначив-єм» [19, арк. 1]. Такі вказівки і справді є при кількох казках, але їх незначна кількість, більшість записано таки, очевидно, під диктування.

Варто наголосити, що І. Волошинський підтримував тісні зв'язки з В. Гнатюком, останній постачав йому наукову літературу, зокрема «Хроніки НТШ», «Етнографічні збірники», питальники (квестіонари) тощо. Навіть перебуваючи на лікуванні в Закопаному, В. Гнатюк дбав, щоб для усіх членів НТШ, в тому числі й І. Волошинського, було вчасно надіслано відповідну кореспонденцію. У листі до І. Кривецького читаємо: «*Талька-Гринцевича замовте в академії, а якби не було, то в антикварні купіть лише два примірники (для Волошинського і Заклинського), а Оницюк най тримає довше бібліотечний примірник*» [4, с. 269]. У наступних листах перепитував того ж адресата, чи вислав Гринцевича І. Волошинському та чи дістав примірник для Заклинського» [4, с. 274]. Зберігся лист Івана Волошинського, в якому той повідомляв і дякував за одержану «Хроніку» і згадувану літературу [4, с. 276—277]. Таке листування засвідчує про активну взаємодію відомого фольклориста й секретаря Етнографічної комісії НТШ з людьми різних професій (у нашому випадку — зі священником), які, крім своїх прямих обов'язків, цікавилися ще й духовним життям українців у царині народознавства. До слова, Іван Волошинський збирав також експонати з Покуття для укомплектування музею НТШ у Львові і надслав їх Володимирові Гнатюку. «*Шаблю та бурштин послаю для музею, — писав він у листі до вченого. Прошу мене повідомити, чи не купив би музей ... старі образи (які саме? на склі?) та інші предмети, приміром, гралі, дерев'яну січкарню або її модель, гердани, запаски, пацьорки, парубоцький капелюх з перами, віялку, дерев'яний рискаль, цимбали та решето (інструмент до грання) і т. д. Писанки для музею вже-м замовив до б с[отиків] штука*» [4, с. 277]. Тобто Іван Волошинський приклався і до поповнення музею експонатами з Покуття. Він звернув увагу, як засвідчує листування, на предмети народного одягу та прикраси, ужиткові побутові знаряддя праці, музичні інструменти тощо.

Висновки. Отже, науковий внесок Івана Волошинського в українську фольклористику — суттєвий і

вагомий. Фольклорні матеріали у його записах значно розширюють уявлення про усну словесність Покуття, додають важливу та цікаву інформацію до вивчення народнопоетичних скарбів цього етнографічного регіону в загальноукраїнському та східнослов'янському контексті. Вони відзначаються різножанровістю, багатством мотивів, образів, зберігають специфіку й колорит покутського краю. Чітка паспортизація кожного твору, здебільшого дотримання акцентуації засвідчують відповідність тим вимогам, які ставила перед збирачами Етнографічна комісія Наукового товариства ім. Шевченка. Ретельна праця І. Волошинського на ниві української науки заслуговує гідного пошанування його імені, глибокого дослідження його наукової біографії та подальшого детального студювання архівного фольклорного матеріалу.

1. Черемшинський О.С. Волошинський Іван. *Енциклопедія сучасної України*. Київ, 2005. Т. 5. С. 128.
2. Знадоби до української демонології. Т. 2. Вип. 1. Збір. В. Гнатюк. *Етнографічний збірник*. Львів, 1912. Т. 33. 237 с.
3. Гнатюк В. Передне слово [до]: Знадоби до галицько-руської демонології (Т. 1). Збір. В. Гнатюк. *Етнографічний збірник*. Львів, 1904. Т. 15. С. 2—3.
4. Гнатюк В. *Документи і матеріали*. Упоряд. Я. Дашкевич, О. Купчинський. Львів, 1998. 466 с.
5. *Сравнительный указатель сюжетов: восточнославянская сказка* (далі — СУС). Сост. Л.Г. Бараг, И.П. Березовский, и др. Ленинград: Наука, 1979. 437 с.
6. Українські народні байки (звіриний епос). Т. 1—2. Збір. В. Гнатюк *Етнографічний збірник*. Львів, 1916. Т. 37—38. 559 с.
7. Весіле в Далешеві Городенського пов. Зап. І. Волошинський. *Матеріали до української етнології*. Львів, 1919. Т. 19—20. С. 2—34.
8. Триняк Л.В. Весільна обрядовість на Покутті в українській етнографічній спадщині другої половини ХІХ — початку ХХ ст. *Гілея. Науковий вісник*. Київ, 2016. Вип. 114. С. 24—28.
9. Похоронні звичаї і голосіння в Городенщині. Зап. І. Волошинський. *Матеріали до української етнології*. Львів, 1919. Т. 19—20. С. 194—213.
10. *Балади: Кохання та дошлюбні взаємини*. Київ: Наукова думка, 1987. 472 с.
11. *Балади: Родинно-побутові стосунки*. Київ, 1989. 386 с.
12. *Рекрутські та солдатські пісні*. Упоряд. А.Л. Іоаніді, О.А. Правдюк. Київ: Наукова думка, 1974. 624 с.
13. *Наукові архівні фонди рукописів та фонозаписів ІМФЕ ім. М. Рильського НАН України (далі — НАФРФ ІМФЕ)*. Ф. 28—3. Од. зб. 103—108. 194 арк. (І. Волошинський. Співанки, зап. на Станіславщині, Тернопільщині. 1893—1909 рр.).
14. *НАФРФ ІМФЕ*. Ф. 28—3. Од. зб. 106. 38 арк. (І. Волошинський. Співанки, зап. на Станіславщині, Тернопільщині. 1893—1909 рр.).
15. *НАФРФ ІМФЕ*. Ф. 28—3. Од. зб. 109—111 (І. Волошинський. Байки. Казки, зап. у с. Далешеві 1912—1913 рр.).
16. *НАФРФ ІМФЕ*. Ф. 28—3. Од. зб. 112. 47 арк. (Волошинський І. «Оден наймит служив по газдах»: казки, зап. у 1913 р.).
17. *НАФРФ ІМФЕ*. Ф. 28—3. Од. зб. 113. 30 арк. (Волошинський І. «В Оліві Королівці стала сі новина»: пісні, коломийки, історичні пісні, побутові, зап. у селах Станіславщині).
18. *НАФРФ ІМФЕ*. Ф. 29—3. Од. зб. 206. 60 арк. (Волошинський І. Легенди, збір. на Станіславщині. 1897—1911 рр.).
19. *НАФРФ ІМФЕ*. Ф. 29—3. Од. зб. 207. 100 арк. (Волошинський І. Байки. Казки побутові, демонологія, збір. на Станіславщині. 1909—1911 рр.).
20. *НАФРФ ІМФЕ*. Ф. 29—3. Од. зб. 208. 66 арк. (Волошинський І. Байки. Казки побутові, збір. на Станіславщині. 1909—1911 рр.).
21. *НАФРФ ІМФЕ*. Ф. 29—3. Од. зб. 209. 58 арк. (Волошинський І. Байки. Казки побутові, збір. на Станіславщині. 1909—1912 рр.).
22. *НАФРФ ІМФЕ*. Ф. 29—3. Од. зб. 210. 80 арк. (Волошинський І. Співанки. Пісні, коломийки, збір. на Станіславщині. 1910 р.).
23. *НАФРФ ІМФЕ*. Ф. 29—3. Од. зб. 206. 60 арк. (Волошинський І. Легенди, збір. на Станіславщині. 1897—1911 рр.).
24. Грушевський М. *Історія української літератури: в 6 т., 9 кн.* Київ: Либідь, 1994. Т. 4. Кн. 2. 320 с.

REFERENCES

- Cheremshynsky, O.S. (2005). Voloshynsky Ivan. *Encyclopedia of modern Ukraine* (Vol. 5, p. 128). Kyiv [in Ukrainian].
- Hnatyuk, V. (1912). Need for Ukrainian Demonology (Vol. 2, issue 1). *Ethnographic compendium* (Vol. 33). Lviv [in Ukrainian].
- Hnatyuk, V. (1904). Front word [to]: Need for Galician-Ruthenish demonology (Т. 1). *Ethnographic compendium* (Vol. 15, p. 2). Lviv [in Ukrainian].
- Gnatyuk V., Dashkevich, J., & Kupchinsky, O. (Eds.). (1980). *Documents and materials*. Lviv [in Ukrainian].
- Barag, L.G., & Berezovsky I.P., (1979.) *Comparative index of plots: East Slavic fairy tale. comp.* Leningrad: Nauka [in Russian].
- Hnatyuk, V. (1916). Ukrainian folk tales (animal epic) (Vol. 1—2). *Ethnographic compendium* (Vol. 37—38). Lviv [in Ukrainian].
- Voloshynsky, I. (1919). Wedding in Daleshev Gorodensky floor. *Materials to Ukrainian Ethnology* (Vol. 19—20, pp. 2—34). Lviv [in Ukrainian].

- Труняк, L.V. (2016). Wedding ritual at Pokutya in the Ukrainian ethnographic heritage of the second half of the 19th — beginning of the 20th centuries. *Gilea. Scientific Bulletin* (Vol. 114, p. 24—28). Kyiv [in Ukrainian].
- Voloshynsky, I. (1919). Funeral customs and howls in Horodenshyna. *Materials on Ukrainian Ethnology* (Vol. 19—20, pp. 194—213). Lviv [in Ukrainian].
- Dej, O., Jasenchuk, A., & Ivanyzkyj, A. (1987). *Ballads: Love and premarital relationships*. Kyiv: Scientific Opinion [in Ukrainian].
- Dej, O., Jasenchuk, A., & Ivanyzkyj, A. (1989). *Ballads: Family-to-household relationships*. Kyiv: Scientific Opinion [in Ukrainian].
- Ioanidi, A., & Pravdyuk, O. (1974). *Recruit and soldier songs*. Kyiv: Scientific Opinion [in Ukrainian].
- Voloshynsky, I. Singers. Record. in Stanislav, Ternopil: 1893—1909. In *The Scientific archival funds of manuscripts and phonograms of M. Rylsky Institute For Art Studies, Folklorystyc and Ethnology National Academy of Sciences of Ukraine (hereinafter — NAFRF IMFE)*. F. 28—3. Od. zb. 103—108 [in Ukrainian].
- Voloshynsky, I. Spivanky, Stanislav, Ternopil: 1893—1909. In *The NAFRF IMFE*. F. 28—3. Od. zb. 106 [in Ukrainian].
- Voloshynsky, I. Fables. Fairy tales. Daleshiv: 1912—1913. In *The NAFRF IMFE*. F. 28—3. Od. zb. 109—111 [in Ukrainian].
- Voloshynsky, I. «One Mercenary Served in the Gazdah»: Fairy Tale: 1913. In *The NAFRF IMFE*. F. 28—3. Od. zb. 112 [in Ukrainian].
- Voloshynsky, I. «There was this news in Oliyivi Korolivzi»: songs, kolomyks, historical songs, household records in the villages of Stanislavschyna. In *The NAFRF IMFE*. F. 28—3. Od. zb. 113 [in Ukrainian].
- Voloshynsky, I. Legends. Stanislavschyna: 1897—1911. In *The NAFRF IMFE*. F. 29—3. Od. zb. 206 [in Ukrainian].
- Voloshynsky, I. Bajki. Fairy tales, demonology. Collected in Stanislavschyna: 1909—1911. In *The NAFRF IMFE*. F. 29—3. Od. zb. 207 [in Ukrainian].
- Voloshynsky, I. Bajki. Fairy tales household. Collected in Stanislavschyna: 1909—1911. In *The NAFRF IMFE*. F. 29—3. Od. zb. 208 [in Ukrainian].
- Voloshynsky, I. Bajki. Fairy tales household. Collected in Stanislavschyna: 1909—1912. In *The NAFRF IMFE*. F. 29—3. Od. zb. 209 [in Ukrainian].
- Voloshynsky, I. Spivanky. Songs, kolomyky. Collected in Stanislavschyna: 1910. In *The NAFRF IMFE*. F. 29—3. Od. zb. 210 [in Ukrainian].
- Voloshynsky, I. Legends, collections. in the Stanislav region: 1897—1911. In *The NAFRF IMFE*. F. 29—3. Od. zb. 206. Fol. 30 [in Ukrainian].
- Hrushvsky, M. (1994). *History of Ukrainian Literature: in 6 volumes, 9 books* (Vol. 4, b. 2). Kyiv: Lybid [in Ukrainian].